

วิถีชีวิตของครอบครัวกับผลกระทบจากเหตุการณ์ ความไม่สงบชายแดนใต้ : กรณีศึกษาเขตพื้นที่พัฒนา พิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา ตั้งแต่ พ.ศ.2547-พ.ศ.2557

Livelihoods of families affected by the unrest
in the Special Deverloment Region, Southern Boder.
Songkhla case study. Since 2004 -2013.

อภิรัฐ บุญศิริ (Apirat Boonsiri)¹

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวทั่วไปจากเหตุการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา 2) ศึกษาสภาพครอบครัวและปัญหาของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลาและ 3) ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาครอบครัวของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างคือครอบครัวทั่วไป จำนวน 13 ครอบครัว ครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบและสูญเสียสมาชิกในครอบครัวจากเหตุการณ์ความไม่สงบ จำนวน 13 ครอบครัว และตัวแทนจากหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือจำนวน 6 คน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การวิจัยภาคสนาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า 1) วิถีชีวิตของครอบครัวทั่วไปในพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา มีวิถีชีวิตครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ ซึ่งมีด้านครอบครัว ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต 2) สภาพครอบครัวและปัญหาครอบครัวผู้ได้รับผล

¹นิสิตระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขานโยบายและการวางแผนสังคม มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา 90000

กระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ ซึ่งมีปัญหาด้านครอบครัว คือ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ ปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านเศรษฐกิจ คือ ปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ปัญหาไม่มีอาชีพทำกิน ปัญหาภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น และด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต คือ ปัญหาความพิการ ปัญหาความโศกเศร้าเสียใจ 3) การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบและสูญเสียสมาชิกในครอบครัวจากสถานการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ โดยศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ในพื้นที่จะให้ความช่วยเหลือและเยียวยาในด้านครอบครัว ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ซึ่งช่วยเหลือและเยียวยาจนกว่าครอบครัวจะสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

Abstract

This research aims to 1) study livelihoods of general family in the unrest in the special development area of southern border Songkhli province. 2) study to status of families and the problem of families who receive the impact of unrest in the special development area of southern border Songkhli province. And 3) to study solve the problem of families who have been affected by the unrest in the special development area of southern border Songkhli province. The sample were general family from 13 families who have been affected and the loss of family members from the unrest from 13 family and representatives from agencies that provide assistance from 6 persons. This study was a qualitative research by studying the relevant documents and field study involving in-depth interviews and participation and non-participation observations.

The findings of the research revealed that 1) livelihoods of general family in the unrest in the special development area of southern border Songkhli province. Livelihoods is changing under the unrest that is the family, social and cultural, economic, physical and mental health. 2) Study to status of families

and the problem of families who receive the impact of unrest in the special development area of southern border Songkhli province that is the problem of families is family relationship problems, the problem of society and culture is the problems of everyday life, the problem of economic is the pay is not enough, no occupation, rising debt, and the problem of physical health and mental health that is disabled, sadness, 3) to solve the problem of families who have been affected by the unrest in the special development area of southern border Songkhli province by the operations center, help heal those affected by the unrest in the south in area. Help and healing in the family, social and cultural, economic, and physical and mental health. This will help and heal until the family can live peacefully in society.

คำสำคัญ : วิถีครอบครัว, ผลกระทบต่อครอบครัว, ความไม่สงบชายแดนใต้

บทนำ

เขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยอำเภอ จะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสบ้าย้อย ของจังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบต่อสถานการณ์ความรุนแรงชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องจากรายงานสถิติของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ได้แสดงสถิติของพื้นที่จังหวัดสงขลา ตั้งแต่ เดือนมกราคม 2557 ถึงเดือนธันวาคม 2557 (ศูนย์เฝ้าระวังภาคใต้. ที่มา <http://www.deepsouthwatch.org> สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2558) มีเหตุการณ์ที่เกิดจากสถานการณ์ความรุนแรงจังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 30 ครั้ง มีผู้เสียชีวิต จำนวน 9 คน มีผู้ได้รับบาดเจ็บ จำนวน 38 คน รวมผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าวทั้งผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต เป็นจำนวน 47 คน การเกิดเหตุการณ์ในแต่ละครั้งได้สร้างความหวาดกลัวต่อประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนภาคใต้จังหวัดสงขลา (จะนะ นาทวี เทพา และสบ้าย้อย)นั้นเป็นพื้นที่ชายขอบของสถานการณ์ความไม่สงบ อาจจะมีความถี่ของสถานการณ์ไม่บ่อยครั้งเท่าในพื้นที่ 3 จังหวัด แต่สถานการณ์ความไม่สงบก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและความรุนแรงของเหตุการณ์นั้น

จากเหตุการณ์ความรุนแรงดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อให้ครอบครัวในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปในการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบหาเลี้ยงชีพประจำวัน ความผูกพันในครอบครัว และสภาพจิตใจของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ แม้จะมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคประชาสังคมต่างลงพื้นที่ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหา แต่ก็ยังมีจำนวนผู้ประสบปัญหาอยู่ ตลอดจนความต้องการของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบที่สูญเสียสมาชิกในครอบครัว เหล่านี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาถึงสภาพการดำเนินชีวิตครอบครัว และความสามารถในการทำหน้าที่ครอบครัว เพื่อจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพของครอบครัว สร้างเสริมความเข้มแข็งและความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นกลไกในการฟื้นฟู และแก้ไขปัญหาต่อไป ดังนั้นการศึกษาวิถีชีวิตของครอบครัวกับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ กรณีศึกษาในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา จึงมุ่งศึกษาถึงสภาพความเป็นอยู่ในมิติด้านครอบครัว ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต โดยการศึกษาในครั้งนี้ทำให้ได้รับข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของครอบครัวในสถานการณ์ความไม่สงบและทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ข้อมูลเพื่อนำไปช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวจากเหตุการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาครอบครัวของผู้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดวิถีชีวิต

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของวิถีชีวิต(Livelihoods) หรือการดำเนินชีวิต มักจะถูกให้ความหมายในเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือ วิถีชีวิตจัดเป็นวิถีแห่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เพราะฉะนั้นวิถีชีวิตของมนุษย์จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบวัฒนธรรมและเกิดควบคู่ไปกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตจึงเปรียบเหมือนรูปแบบหรือกระบวนการแห่งพฤติกรรม(Behavior Patterns) รวมถึงทัศนคติ ค่านิยม ความรู้ วัตถุประสงค์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีการรับและส่งทอดต่อไปยังสมาชิกของสังคมนั้น ๆ (ศรีสุดา ไชยวิจารณ์ 2553 : อ้างอิงจาก คณาจารย์ภาคสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 2543:58-59) และ วิทวัส ช้างคร (2553 : 6) ได้กล่าวไว้ว่า วิถีชีวิตในความหมายหนึ่ง คือ ระบบวัฒนธรรมซึ่งระบบวัฒนธรรมแต่ละด้านนั้น มีหน้าที่ตอบสนองของความต้องการจำเป็นของมนุษย์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ โดยแต่ละสังคมย่อมมีแนวทางหรือวิถีชีวิตบางอย่างแตกต่างกันและอาจเหมือนกันในบางส่วน

ผลจากสถานการณ์ความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ส่งผลให้วิถีชีวิตครอบครัวของคนในเขตพื้นที่ มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในสภาพสังคมปัจจุบันมีส่วนทำให้ชุมชนและครอบครัวได้รับผลกระทบในแทบทุกด้าน (วิทวัส ช้างคร 2553 : บทคัดย่อ)

อย่างไรก็ดี ความรุนแรงจากสถานการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ ทำให้เกิดผลกระทบทั้ง การสูญเสียสมาชิกในครอบครัว ในด้านสังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตั้งแต่การดำเนินชีวิตประจำวัน ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลต่อสุขภาพร่างกายทั้งผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต พิกار และทุพพลภาพ ซึ่งไม่สามารถดำรงชีวิตได้ตามปกติ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นประเด็นที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันในการสร้างความสงบ ความปลอดภัย และร่วมสร้างสันติสุขให้กับเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับครอบครัว โดย วรณี ดวงดีวีรัตน์ (2540 : บทคัดย่อ)ได้

ศึกษาการปรับตัวของครอบครัวในชุมชนชนบทในสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันทำให้ครอบครัวได้รับผลกระทบในแทบทุกด้าน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันมีความเหินห่างไป และสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2551 : บทคัดย่อ) วิจัยการดำเนินชีวิตครอบครัวของครอบครัวที่ประสบภัยสึนามิ โดยศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนหรือที่เป็นปัญหาในการทำหน้าที่ของครอบครัวที่ประสบภัยสึนามิ บทบาทของครอบครัวและชุมชนในการสนับสนุนและช่วยเหลือกันเอง บทบาทของหน่วยงานในการช่วยเหลือฟื้นฟู การเผชิญสภาวะเปลี่ยนแปลง การปรับตัวและทำใจของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม โดย วิทวัส ช้างคร (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธ หลังเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ.2547-2554 ศึกษากรณี หมู่ที่ 4 ตำบลลำพะยา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา พบว่า หลังเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบทำให้ระบบวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นการปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยระบบวัฒนธรรมสามารถปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นพอที่จะทำให้ชุมชนนี้ดำเนินวิถีชีวิต และคงอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ และสาละม๊ะ หลงสะเตียะ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิถีชีวิตของผู้หญิงไทยมุสลิมที่ทำงานนอกบ้าน พบว่า ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในบริบททางสังคมส่งผลต่อวิถีชีวิตผู้หญิงไทยมุสลิมที่ทำงานนอกบ้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อครอบครัวไทยมุสลิม

งานวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ รุจา ภูไพบูลย์ จริยา วิทยะศุกร และศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์. (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ต่อเด็กเยาวชน และครอบครัว และความต้องการช่วยเหลือ พบว่า ครอบครัวที่รู้ตัวหรือได้รับการเตือนล่วงหน้าจะปรับตัวได้ดีกว่า และพบว่ามีการปรับค่าใช้จ่ายทั้งในครอบครัวโดยรวม และวิถีภาคนั้น อินทาบัจ (2553:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างความเข้มแข็งทางใจและการปรับตัวต่อวิกฤตการณ์ของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว พบว่า การปรับตัวและก้าวผ่านวิกฤตการณ์ของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวต่างมีการปรับตัวทั้งก่อนและหลัง ในเพื่อปรับสภาพความเป็นอยู่ให้สามารถอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวอย่างเป็นปกติสุข มีการปรับตัว ดังต่อไปนี้ 1)ด้านการเลี้ยงดูบุตร 2)ด้านเศรษฐกิจ 3)ด้านสังคม 4)ด้านการมีคู่ชีวิตใหม่

งานวิจัยที่เกี่ยวกับสุขภาพกายและสุขภาพจิต กันตพร ยอดไทย ปิ่นทิพย์ นาคดำ และเพลินพิศ สุวานวัฒนานนท์ (2549 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยประสบการณ์การบาดเจ็บ ผลกระทบ และการจัดการการบาดเจ็บของผู้ได้รับบาดเจ็บและครอบครัวจากเหตุระเบิดในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ผลกระทบที่ได้รับจากเหตุการณ์ระเบิดแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านผลกระทบทางกาย ผลกระทบทางจิตใจ และผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและอาภรณ์ คำรงสุสกุล (2551:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาประสบการณ์ของผู้หญิงที่ดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย พบว่า ประสบการณ์ของผู้หญิงที่ดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับบาดเจ็บ สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1)การตั้งตัวไม่ทัน 2)การระงับการดูแลและการทางอารมณ์ 3)ความรับผิดชอบของผู้หญิง ประกอบด้วย การร่วมทุกข์ร่วมสุข เป็นความภาคภูมิใจในและทำทุกอย่างเพื่อครอบครัว และเพชรดาว ไต่มีนา (2556 :171) ได้ศึกษาการดูแลเยียวยาจิตใจผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของประชาชนที่ดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่ ต่างเกิดความตื่นตระหนก หวาดกลัว ไม่กล้าออกนอกบ้าน ทำให้มีความเครียดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลจากปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อครอบครัว ทั้ง ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านสภาพจิตใจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ครอบครัวเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของครอบครัวเพื่อตอบสนองกับสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว มีการแก้ไขปัญหาภายในครอบครัว มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขภายใต้การเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพมีการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย โดยใช้ความรู้จากทฤษฎีมาช่วยกำหนดแนวทางการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) คือครอบครัว

ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา(จะนะ นาหวี เทพา และสะบ้าย้อย) จำนวน 26 ครัวเรือน และ 6 คน ซึ่งสามารถแยกผู้ให้ข้อมูลได้ดังนี้คือ 1)สภาพทั่วไปของครอบครัว เก็บข้อมูลจากครอบครัวทั่วไปในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลาจำนวน 13 ครัวเรือน 2)สภาพปัญหาครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ เก็บข้อมูลจากครอบครัวที่ได้รับผลกระทบและสูญเสียสมาชิกในครอบครัวจากเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา จำนวน 13 ครัวเรือน 3)ข้อมูลแนวทางการให้ความช่วยเหลือและแก้ปัญหา เก็บข้อมูลจากหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือเยียวยาในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา จำนวน 6 คน โดยมีวิธีการศึกษาตามระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต ส่วนการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปประเด็นเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

กรอบแนวคิด

วิถีชีวิตของครอบครัวกับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ : กรณีศึกษาเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดสงขลา ตั้งแต่ พ.ศ.2547 ถึง พ.ศ.2558

วิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัวจากเหตุการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา

- ด้านครอบครัว
- ด้านสังคมและวัฒนธรรม
- ด้านเศรษฐกิจ
- ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

สภาพปัญหาของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่เฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา

- ด้านครอบครัว
- ด้านสังคมและวัฒนธรรม
- ด้านเศรษฐกิจ
- ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้เพื่อเสนอข้อค้นพบทั่วไป รวมทั้งการอ้างอิงคำพูดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้นามสมมติกับผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด รายละเอียดของการนำเสนอตามหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

สภาพการทั่วไปของครอบครัวทั่วไปจากสถานการณ์ความไม่สงบในเขตเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา

1. ด้านครอบครัว สภาพครอบครัวทั่วไปในพื้นที่เป็นสภาพครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่แน่นแฟ้น มีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย เป็นลักษณะครอบครัวขนาดใหญ่ การอบรมสั่งสอนบุตรหลานก็จะเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ในครอบครัว เมื่อมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นทำให้สภาพครอบครัวยังคงเป็นลักษณะเช่นเดิม มีการปฏิสัมพันธ์ที่มากขึ้น มีการพูดคุยกันมากขึ้น มีการเอาใจใส่กันมากขึ้น สืบเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น ดังคำกล่าวของชัย อายุ 37 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า “เมื่อจะไปไหนมาไหนก็จะมีการบอกกล่าวว่าจะไปที่นั่นที่นี่เพื่อให้คนในบ้านรู้สถานที่ที่เราจะเดินทางไป หรือไม่ก็ใช้โทรศัพท์เพื่อบอกตำแหน่งว่าอยู่ที่ใด” ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของศาล อายุ 42 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า “หากสมาชิกในครอบครัวกลับบ้านผิดเวลาก็จะมีความเป็นห่วงว่าจะเกิดความไม่ปลอดภัยแก่สมาชิกในครอบครัว” ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกันในครอบครัวก็ยังสามารถปฏิบัติได้ตามปกติ ดังคำกล่าวของนายนั้น อายุ 40 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า “การกินข้าวร่วมกัน การจัดงานเลี้ยงในครอบครัว การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวจะคำนึงถึงความปลอดภัยในการจัดด้วย”

สภาพครอบครัวทั่วไปเป็นครอบครัวขยาย กิจกรรมของครอบครัวยังคงดำเนินได้เป็นปกติ แต่จะเปลี่ยนแปลงเวลาจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับความปลอดภัย ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความห่วงใยกันมากขึ้น พูดคุยในครอบครัวกันมากขึ้น ใสใจกันมากขึ้น

2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม สภาพสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่เปลี่ยนแปลงจากที่มีคนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการไปมาหาสู่กันระหว่างชุมชนต่างศาสนา ชาวไทยพุทธสามารถไปร่วมงานชาวไทยมุสลิมได้ ไทยมุสลิมก็สามารถไปร่วมกิจกรรมทางศาสนากันได้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชน เกิดความระแวงคนต่างศาสนา

การเดินทางไปร่วมกิจกรรมต่างศาสนาก็ไม่มี ดังคำกล่าวของดำ อายุ 40 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า “การปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีน้อย การไปมาหาสู่ก็เริ่มน้อยลง เนื่องจากเกิดความระแวงต่อกัน เกิดความไม่ไวใจซึ่งกันและกัน” ส่วนกิจกรรมต่างๆ ทางศาสนา ก็สามารถยังคงอยู่ ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็กิจกรรมทางศาสนาพุทธหรือกิจกรรมทางศาสนาอิสลามก็สามารถปฏิบัติได้ เพียงแต่บางกิจกรรมต้องปรับเปลี่ยนเวลาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความไม่สงบและคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก เช่น กิจกรรมเวียนเทียน พิธีศพ เป็นต้นซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของศาล อายุ 42 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า “ประเพณีต่างๆ ของชุมชนก็ทำได้ตามปกตินะ วันพระเราก็จะไปเวียนเทียน”

การดำเนินชีวิตในสังคมและวัฒนธรรม ก็ยังดำเนินกิจกรรมได้ การไปไหนมาไหนในช่วงกลางวันสามารถไปไหนได้อย่างอิสระ แต่ในช่วงกลางคืนจะมีความระมัดระวังในการออกไปไหนมาไหน ความสัมพันธ์ของคนต่างศาสนาจะมีความห่างเหิน สืบเนื่องจากเกิดความไม่ไวใจซึ่งกันและกัน มีความหวาดระแวงต่อกัน

3. ด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีฐานะค่อนข้างยากจน ซึ่งเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของครอบครัวในพื้นที่ ทำให้การออกไปประกอบอาชีพเกิดความยากลำบาก มีการเปลี่ยนแปลงเวลาออกไปทำงานเพื่อความปลอดภัย ดังคำกล่าวของสุ อายุ 33 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า “ใช้เวลาไม่ระแวง เหมือนเวลาמיเสี่ยงคนเดินหรือเสี่ยงอะไรตั้งขึ้นมา ก็จะหันไปแลก่อน ห่วงนี้นั่น กลัวคนมากหว่ากลัวผีชะหล่าว”

เหตุการณ์ความไม่สงบมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของครอบครัว ในการเดินทางไปทำงานในการประกอบอาชีพ ซึ่งส่งผลให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปในช่วงมีเหตุการณ์ใหม่ๆ แต่ปัจจุบันก็สามารถประกอบอาชีพได้ แต่ก็ยังคงระมัดระวังภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่จะเกิดอยู่เสมอ

4. สุขภาพกายและสุขภาพจิต จากเหตุความรุนแรงขึ้นในพื้นที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวได้รับผลกระทบ คือ เกิดความกลัวและหวาดระแวง พื้นที่ไหนที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นบ่อยก็จะทำให้มีเกิดความหวาดกลัว กลัวจะตกเป็นเป้าหมายของกลุ่มคนร้าย ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันและการทำกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัวต้องคอยระมัดระวังตัวอยู่ตลอดเวลา คำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก

สุ อายุ 33 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า “ไม่รู้ว่ามันจะฆ่าเราหรือป่าว ตอนนี่ก็ได้แต่ระวังตัวเอง”

มา อายุ 35 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า “ก็ยังระแวงอยู่ แต่ก็ไม่เหมือนเมื่อก่อน หรือว่าเราคุ้นชินกับเหตุการณ์นี้แล้วก็ไม่รู้ สามารถออกทำธุระได้ แต่จะกลับไม่เกิน 3 ทุ่ม”

ด้านสุขภาพจิตของครอบครัวทั่วไป ในระยะแรกของการเกิดเหตุการณ์ สภาวะจิตใจเกิดความหวาดระแวง วิตกกังวล ในเรื่องความไม่ปลอดภัยในชีวิตมีการระมัดระวังตัวเองตลอดเวลาที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่เมื่อเหตุการณ์ผ่านมานานความกลัวก็ลดลง สภาวะจิตใจก็ดีขึ้น

ปัญหาของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในเขตเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา

1. ปัญหาด้านครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวในครอบครัว ซึ่งการสูญเสียพ่อหรือสูญเสียแม่ทำให้ครอบครัวที่แสดงบทบาทสำคัญในการให้ความอบอุ่นแก่บุตร เมื่อบุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าวในครอบครัวหายไปจึงทำให้บุตรที่ต้องการความรัก ความอบอุ่นจากสายสัมพันธ์ของครอบครัวเริ่มขาดหายไป จึงทำให้เกิดปัญหาครอบครัวขึ้น ดังคำกล่าวของเจิม อายุ 52 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า “เวลาไม่ค่อยจะมีให้ลูกแล้วตอนนี้เพราะต้องออกไปทำงานหาเบี้ยหลบบ้านมาที่ก็เย็น ไม่ค่อยจะได้ใจ”

ปัญหาด้านครอบครัว เป็นปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในการหาเลี้ยงครอบครัวเป็นหน้าที่ของคนแค่คนเดียวในครอบครัว ทำให้ผู้ที่เป็นแม่ไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนลูก ไม่มีเวลาการเอาใจใส่ และไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ ทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวและปัญหาเด็กขาดความอบอุ่น

2. ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่จะเกิดในช่วงระยะแรกของเหตุการณ์ ซึ่งเป็นสภาพที่ครอบครัวต้องการดินร่นต้องการเอาตัวรอดให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ได้แก่ ปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวันในเวลาตอนกลางคืน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนาง อายุ 30 ปี ให้สัมภาษณ์ว่า “ถ้าเป็นกลางคืนแล้วจะไม่ให้ออกไปเด็ดขาด” นอกจากนี้ปัญหาการดำเนินชีวิตประจำวันแล้วก็ยังมีปัญหาในการออกไปประกอบอาชีพ ปัญหาด้านความปลอดภัย จากปัญหาดังกล่าวทำให้การใช้ชีวิตประจำวันของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ เกิดความยากลำบากขึ้นในช่วงแรก ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง การประกอบอาชีพ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพราะความกลัวว่าจะเกิดเหตุการณ์ซ้ำกับสมาชิกในครอบครัว แต่เหตุการณ์ลักษณะ

นี่จะเป็นภาวะในช่วงระยะแรกของเหตุการณ์ เมื่อเวลาผ่านไปก็จะสามารถใช้ชีวิตประจำวันในด้านสังคมและวัฒนธรรมปกติตามสภาพครอบครัวทั่วไปในพื้นที่

3. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ พบว่า เศรษฐกิจของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบและสูญเสียสมาชิกจากเหตุการณ์ความไม่สงบจะประสบปัญหาดังนี้ 1) รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เป็นผลที่เกิดจากครอบครัวขาดผู้หาเลี้ยงครอบครัวหรือเมื่อก่อนอาจจะช่วยกันหารายได้เข้าบ้าน แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์สูญเสียสมาชิกผู้หาเลี้ยงครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้ จึงทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย 2) ปัญหาไม่สามารถประกอบอาชีพได้ มีสาเหตุมาจากเมื่อเกิดการสูญเสีย ภรรยาซึ่งไม่เคยทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว ไม่เคยทำงานหรือมีหน้าที่เพียงช่วยเหลือไม่สามารถทำเองได้ จึงไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพเองได้ และสาเหตุที่เกิดจากความพิการ ทูพพลภาพ ก็เป็นเหตุที่ไม่สามารถประกอบอาชีพที่เคยทำก่อนเหตุการณ์จะเกิดขึ้น 3) ปัญหาเรื่องไม่มีอาชีพทำกิน เป็นปัญหาที่เกิดเมื่อระยะเริ่มแรกของเหตุการณ์ เป็นปัญหาการสูญเสียสมาชิกที่หาเลี้ยงครอบครัว ทำให้สมาชิกที่เหลือต้องรับภาระหน้าที่ในครอบครัวต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งจากคนที่ไม่เคยทำงาน ไม่เคยประกอบอาชีพ ก็ไม่รู้จะทำอะไรเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว 4) ปัญหาภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น มีสาเหตุจากไม่มีรายได้หรือรายได้ไม่เพียงพอ และก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุการณ์มีภาระหนี้สินดั้งเดิมอยู่แล้ว ทำให้ต้องไปกู้เงินเพื่อนำมาใช้จ่ายในครอบครัวจึงทำให้ต้องรับภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น

4. ปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต พบว่า ปัญหาด้านสุขภาพกายนั้นเป็นปัญหาที่เกิดจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ได้รับรับผลกระทบโดยตรง เช่น อาการบาดเจ็บ พิการ และทูพพลภาพ อาการบาดเจ็บทางร่างกายสามารถรักษาได้โดยการรักษาทางการแพทย์ แต่ความพิการและทูพพลภาพผู้ที่ได้รับผลกระทบจะต้องให้ชีวิตประจำวันร่วมกับความพิการและทูพพลภาพที่ได้รับ ทำให้กลุ่มผู้พิการและทูพพลภาพต้องมีการเฝ้าระวังด้านสภาพจิตใจด้วยหลังจากการเฝ้าระวังด้านร่างกายแล้ว ดังคำกล่าวของคน อายุ 42 ปี ผู้ได้รับผลกระทบพิการขาขาด 2 ข้าง ให้สัมภาษณ์ว่า “คนเคยมีขาครบทั้ง 2 ขา แล้วไม่มีขานี้มันเป็นเรื่องที่ทรมานจิตใจมาก” สอดคล้องกับคำกล่าวของนายจำ อายุ 45 ปี ผู้พิการทูพพลภาพในพื้นที่ให้สัมภาษณ์ว่า “เดินเหินไม่ค่อยได้ ลำบากลูกต้องคอยเป็นภาระ ไม่น่าเกิดขึ้นกับตัวเองเลย”

ในด้านสุขภาพจิตส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวผู้สูญเสียและได้รับผลกระทบจะเป็นภาวะเศร้าโศก เสียใจ จากบุคคลอันเป็นที่รักในครอบครัวเสียชีวิต ความรู้สึกเศร้าเสียใจนี้จะอยู่กับครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบตลอดเวลา แม้จะไม่มีการโศกเศร้า เสียใจแล้วก็ตาม แต่หากมีใครหรือเจอเหตุการณ์ที่ทำให้นึกถึงผู้เสียชีวิตขึ้นมากก็จะโศกเศร้าเสียใจอีกดังคำกล่าวของรอก อายุ 50 ปี ผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่ ให้สัมภาษณ์ว่า “ติดตาไม่เคยลืม 10 ปีนี้แล้ว”

เมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรงจากความไม่สงบในพื้นที่ จะมีผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ ด้านร่างกายจะเป็นการบาดเจ็บ พิการ และทุพพลภาพ ส่วนด้านจิตใจก็จะเป็นความโศกเศร้าเสียใจจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักในครอบครัว

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากผลการศึกษา พบว่า เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่เขตเฉพาะกิจชายแดนใต้จังหวัดสงขลา ส่งผลกระทบต่อครอบครัวนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีผลจากปัจจัยในด้านภายนอกที่มีผลกระทบต่อครอบครัว ดังนี้

ด้านครอบครัว เป็นสภาพครอบครัวทั่วไปเป็นครอบครัวขยาย ความสัมพันธ์แน่นแฟ้น มีความห่วงใยกันมากขึ้นในครอบครัว กิจกรรมในครอบครัวยังคงดำเนินไปตามปกติ แต่จะเปลี่ยนแปลงเวลาให้เหมาะสมกับความปลอดภัยซึ่งสถานการณ์ความไม่สงบจะไม่ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของครอบครัวและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในครอบครัว

ด้านสังคมและวัฒนธรรม ยังดำเนินกิจกรรมได้ ความสัมพันธ์ของคนต่างศาสนา จะมีความห่างเหิน มีความระแวงต่อกัน กิจกรรมต่างๆ ของศาสนา สามารถดำเนินกิจกรรมได้ เพียงแต่บางกิจกรรมต้องปรับเปลี่ยนเวลาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความไม่สงบและคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก

ด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน ซึ่งเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนใต้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของครอบครัวในพื้นที่ ทำให้การออกไปประกอบอาชีพเกิดความยากลำบาก มีการเปลี่ยนแปลงเวลาออกไปทำงานเพื่อความปลอดภัย ทำให้ประสบปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย แต่ยังสามารถประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

ด้านสภาพกายและสุขภาพจิตใจ เกิดความกลัวและหวาดระแวง วิตกกังวล ในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินต่าง ๆ สมาชิกในครอบครัวต้องคอยระมัดระวังตัวอยู่ตลอดเวลา

ส่วนปัญหาที่ครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบและสูญเสียสมาชิกในครอบครัวจากเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ ในพื้นที่เฉพาะกิจพิเศษจังหวัดชายแดนใต้มีดังนี้

ปัญหาด้านครอบครัว พบว่า เกิดจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ การสูญเสียสมาชิกครอบครัวที่ให้ความอบอุ่นแก่บุตร เมื่อบุคคลที่ทำหน้าที่ดังกล่าวในครอบครัวหายไป จึงทำให้บุตรที่ต้องการความรัก ความอบอุ่นจากสายสัมพันธ์ของครอบครัวเริ่มขาดหายไป

ปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า เป็นปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน ปัญหาในการออกไปประกอบอาชีพ ปัญหาด้านความปลอดภัย จากปัญหาดังกล่าว ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบ เกิดความยากลำบากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง การประกอบอาชีพ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน หรือร่วมทำกิจกรรมในชุมชน

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ พบว่า เศรษฐกิจของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบและสูญเสียสมาชิกจากเหตุการณ์ความไม่สงบจะประสบปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ปัญหาไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ปัญหาไม่มีอาชีพทำกิน

ปัญหาสภาพกายและสุขภาพจิตใจ พบว่า ปัญหาด้านสุขภาพกายนั้นเป็นปัญหาที่เกิดจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง เช่น อากาศบาดเจ็บ พิการ และทุพพลภาพ ด้านสุขภาพจิตส่วนใหญ่จะเป็นความเศร้าโศก เสียใจ และภาวะซึมเศร้าจากบุคคลอันเป็นที่รักในครอบครัวเสียชีวิต

อภิปราย

สภาพครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยายซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่เด็กจะถูกอบรมเลี้ยงดูโดย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย สภาพสังคมและวัฒนธรรมของครอบครัวในชุมชนเป็นแบบพึ่งพาอาศัยกัน ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ส่วนสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเมื่อเกิดสถานการณ์ความไม่สงบในชายแดนใต้ส่งผลกระทบต่อการค้าทางชีวิต ทำให้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อความปลอดภัยและป้องกันเหตุการณ์ความไม่สงบที่จะเกิดขึ้น การช่วยเหลือการไปมาหาสู่

ลดน้อยลงเนื่องจากความปลอดภัยในชีวิต นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและการเดินทาง ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต เนื่องจากเกิดความกลัวและความหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา

ส่วนสภาพครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบและสูญเสียสมาชิกในครอบครัวจากเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ จะมีลักษณะไม่แตกต่างจากการดำเนินชีวิตของครอบครัวทั่วไป เพราะอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน แต่อาจจะเกิดผลกระทบมากกว่าในเรื่องของสภาพครอบครัว มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ในครอบครัว ภาระในครอบครัวก็จะเพิ่มมากขึ้น ทั้งหนี้สิน และรายจ่าย ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวห่างเหิน ขาดความอบอุ่น การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวก็น้อยลง แต่กลับมีความห่วงใยกันมากขึ้นของสมาชิกในครอบครัว สภาพสังคมและวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตในสังคม จะเห็นได้ว่าครอบครัวผู้สูญเสียได้มุ่งเอาศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่วนสภาพที่อยู่อาศัยนั้นเรียบง่ายเพราะต้องนำเงินไปใช้จ่ายในส่วนอื่นที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากกว่า ความรุนแรงจากสถานการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้ ทำให้เกิดผลกระทบทั้ง การสูญเสียสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง เด็กขาดความอบอุ่นเนื่องจากสภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณิ ดวงดีทวีรัตน์ “ศึกษาการปรับตัวของครอบครัวในชุมชนชนบทในสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม” ในด้านสังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตั้งแต่การดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งทุกกิจกรรมต้องดำเนินไปด้วยความระมัดระวังเน้นความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิฑูรย์ ช่างศร “ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธ หลังเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2547-พ.ศ. 2554 ศึกษากรณี หมู่ 4 ตำบลลำพะยา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา” ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ เกิดปัญหาขายได้ไม่พอกับรายจ่าย ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ไม่มีอาชีพทำกิน เกิดภาระหนี้สินซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรุจา ภูไพบูลย์ และคณะ “ศึกษาผลกระทบของภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว และความต้องการช่วยเหลือ” และผลต่อสุขภาพร่างกายนั้น ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ ผู้เสียชีวิต พิการ และทุพพลภาพ จะไม่สามารถดำรงชีวิตได้ตามปกติ เป็นการเจ็บป่วยทางร่างกายที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจอีกด้วย

แนวทางการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาที่สำคัญนอกเหนือจากความช่วยเหลือในรูปของตัวเงิน และการชดเชยค่าเสียหายแล้ว การเยียวยารักษาสภาพจิตใจของสมาชิกในครอบครัวก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน ที่จะทำให้ครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบสามารถฟื้นตัวและกลับมาดำรงชีวิตในสังคมได้ตามปกติสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรดาว ไต่ะมีนา “ศึกษการดูแลเยียวยาจิตใจผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้จากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้” จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยให้ได้องค์ความรู้เป็นพื้นฐานในการเตรียมรับสถานการณ์เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขและช่วยเหลือเยียวยาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และตอบสนองความต้องการของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบชายแดนใต้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนลดน้อยลง สภาพชุมชนเกิดความหวาดระแวง ไม่ไว้ใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น ภาครัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้อง และประชาสังคมในพื้นที่ ควรมีนโยบายส่งเสริมการจัดกิจกรรมในชุมชนในแนวทางการประสานความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชน และควรมีมาตรการป้องกันเหตุการณ์ที่จะเกิดจากสถานการณ์ความไม่สงบในชุมชนอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุข

2. ครอบครัวของผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบส่วนใหญ่จะมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ บางรายไม่มีอาชีพทำมาหากินที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้มั่นคง ดังนั้น ภาครัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายเร่งการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของคนในพื้นที่ สร้างอาชีพให้กับคนในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบมีอาชีพที่มั่นคงสามารถเลี้ยงครอบครัวได้

3. สมาชิกในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบและสูญเสียสมาชิกในครอบครัวจะมีความโศกเศร้าเสียใจ เป็นภาวะที่ตกอยู่ในความโศกเศร้าทุกครอบครัว ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตปกติในสภาวะโศกเศร้าเสียใจนั้นได้ ดังนั้น ภาครัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องควรมีนโยบายหรือมาตรการในการเร่งฟื้นฟูให้ความช่วยเหลือด้านจิตใจ การเยียวยาทางด้านจิตใจให้เป็นปกติโดยเร็ว เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวกลับมาดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเป็นสุข

4. ชุมชนและประชาชนในพื้นที่ควรมีการสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความผูกพันในครอบครัวมากยิ่งขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม
5. ภาครัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องควรมีการศึกษาติดตามระดับความรุนแรงของปัญหาเป็นระยะ เพื่อสามารถประเมินสถานการณ์ และปรับวิธีการให้ความช่วยเหลือให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการช่วยเหลือเยียวยาของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบและสูญเสียสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ที่ได้รับจากหน่วยงานต่าง ๆ
2. ควรศึกษาความพึงพอใจ และความต้องการของครอบครัวที่มีต่อปัญหาที่แท้จริงในการให้ความช่วยเหลือเยียวยาของภาครัฐจากเหตุการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. ความศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบในปัจจุบันอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการมีคุณภาพการดำเนินชีวิตที่ดี

บรรณานุกรม

- กันตพร ยอดไชย ปิ่นทิพย์ นาคดำ และเพลินพิศ สุวานวัฒนานนท์. (2549). รายงานการวิจัยประสบการณ์การบาดเจ็บ ผลกระทบ และการจัดการการบาดเจ็บของผู้ได้รับบาดเจ็บและครอบครัวจากเหตุระเบิดในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สงขลา คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุติกาญจน์ อินทาบัจ. (2553). การสร้างความเข้มแข็งทางใจและการปรับตัวต่อวิกฤตการณ์ของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว วิทยานิพนธ์ วท.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เพชรดาว โต๊ะมีนา. (2556). การดูแลเยียวยาจิตใจผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ กรมสุขภาพจิต.

- รุจา ภูโพนบูลย์ จริยา วิฑะศุกร และศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์. (2542). รายงานการวิจัย **ผลกระทบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว และความ ต้องการช่วยเหลือ** กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัย มหิดล.
- วรรณิ ดวงดีทวีรัตน์. (2540). **การปรับตัวของครอบครัวในชุมชนชนบทในสภาพ การเปลี่ยนแปลงของสังคม** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิฑวัส ช้างศร. (2553). **การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธ หลังเหตุการณ์ ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 - พ.ศ. 2554** ศึกษารณีย์ หมู่ 4 ตำบลลำพะยา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศรีสุดา ไชยวิจารณ์. (2553). **วิถีชีวิตมุสลิมกับการจัดการศึกษาของชุมชน : กรณีศึกษา ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด(ตาดีกา)นัจมุดดีน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี** . วิทยานิพนธ์ ศ.ม. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. **สรุปสถิติเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัด ชายแดนใต้ ในรอบ 12 เดือน**. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2557, จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/5956>
- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2551). **โครงการวิจัยการดำเนินชีวิต ครอบครัวของครอบครัวที่ประสบสึนามิ**. กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาลาม๊ะ หลงสะเตียะ. (2555). **วิถีชีวิตของผู้หญิงไทยมุสลิมที่ทำงานนอกบ้าน** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อามาภรณ์ ดำรงสุสกุล. (2551). **ประสบการณ์ของผู้หญิงที่ดูแลสมาชิกในครอบครัว ที่ได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ของไทย**. วิทยานิพนธ์ พย.ม. กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..